

ASTEROID BOCHNÍČEK NEPATŘÍ MEZI

Známy astronom doc. RNDr. Závěs Bochníček, CSc., nedávno oslavil kulaté jubileum. Dodatečně mu přejeme ještě dlouhá léta pevného zdraví a aktivní práce při odhalování záhad a propagování zajímavých jevů nad našimi hlavami.

* Co považujete za nejvýznamnější událost uplynulého století. Jako laik bych si tipnul lety do vesmíru, ale souhlasíte se mnou jako astronom?

- Určité lety do vesmíru byly něčím, co se stalo symbolem 20. století. Ale pokud jde o mimořádnost ve smyslu znalostí o vesmíru, tak největší význam podle mého má objev toho, že vesmír je ohraničený, tedy konečný. I když nemá nikde hranice, nemůžete se z něho dostat jinak, ale jste pořád ve vesmíru. Tato otázka vznikla až po správné interpretaci myšlenek Einsteinových, že prostor není euklidovský. Kdysi se říkalo, když jdou stále přímo za nosením, tak mohou jít až donekonečna, ale to už není pravda, jelikož se vrátím tam, odkud jsem vyšel.

* Přiznám se, že tyto teorie jdou trochu mimo mé chápání...

- V tom nejste sám. Ale toto byla spíše otázka fyziků, a s nimi my souhlasíme, avšak astronomové objevili, že vesmír se rozpíná. A tam vznikají další těžkosti pro představitost. Každý se může zeptat: kam se vesmír rozpíná, do čeho? Ale to je nesprávně položená otázka, protože kromě vesmíru, v němž žijeme, žádný jiný neznáme. Astronomové to vysvětlují tak, že vzájemně vzdálenosti objektů ve vesmíru se neustále zvětšují. Čili pozorovateli na Zemi se zdá, že všechno od něj běží pryč, ale kdyby ho posadili na kteréhokoli z těchto vzdalujících se objektů, i tam zjistí, že se od něj všechno vzdaluje pryč. Čili vzdalování se je vzájemné.

* Při mém chápání z toho vyplývá jediná rada pro ty, kdo se chystají na Mars: leťte hned, za pár milionů let to budete mít dál. Ale změňme téma: Jste jedním z mála smrtelníků na této planetě, jehož jméno nese vesmírný objekt. Můžete nám svého jménem představit?

- Stalo se zvykem pojmenovat drobná tělíska ve sluneční soustavě, takzvané asteroidy nebo malé planety po lidech, kteří pro astronomii něco udělali. Tyto objekty obíhají ve větší vzdálenosti okolo Slunce mezi Marsem a Jupiterem. Anž bych se o to nějak přičinil, dozvěděl jsem se, že na mě 80. narozeniny Mezinárodní astronomická unie jednu z těchto plane-

tek pojmenovala svým jménem. Samozřejmě, měl jsem z toho ohromnou radost. Regule, podle nichž se tato jména určují, jsou totiž velice přísné a nedá se to koupit. Takže malá planetka s číslem 15 503 (1998 YY-2) dostala jméno Bochníček. Má asi pět kilometrů v průměru, takže z astronomického hlediska to je mrně, ale kdybychom se s takovým mrnětem srazili, zůstalo by nám tak akorát se pomodlit, protože srážky Země s takovým mrnětem jsou katastrofální.

* Nebojíte se, že někdy budou hlasat palcové titulký v novinách, že Bochníček se řítí na Zemi?

- Naštěstí planetka Bochníček nepatří mezi takzvané "zabijáky", tedy jejich dráha je taková, že se nemůže k Zemi přiblížit. Ale nebezpečí tu vždycky bude, i když matematická pravděpodobnost srážky s podobným vesmírným tělesem je velice nepatrná. Ale je. Koneckonců jsou tu i doklady z geologické historie Země, že například před 60 milióny let srážka s podobným mrňousem někde u dnešního Mexika způsobila vyhynutí dinosaurů. A takové srážce, pokud by hrozila, nemáme žádnou šanci se vyhnout nebo ji nějak odvrátit.

* Znovu se vracíme k magickému číslu roku 2000, který jsme zaplaťpánbu přezili bez ohledu na všechny katastrofické věšty. Nečeká nás to až letos, v prvním roce nového milénia?

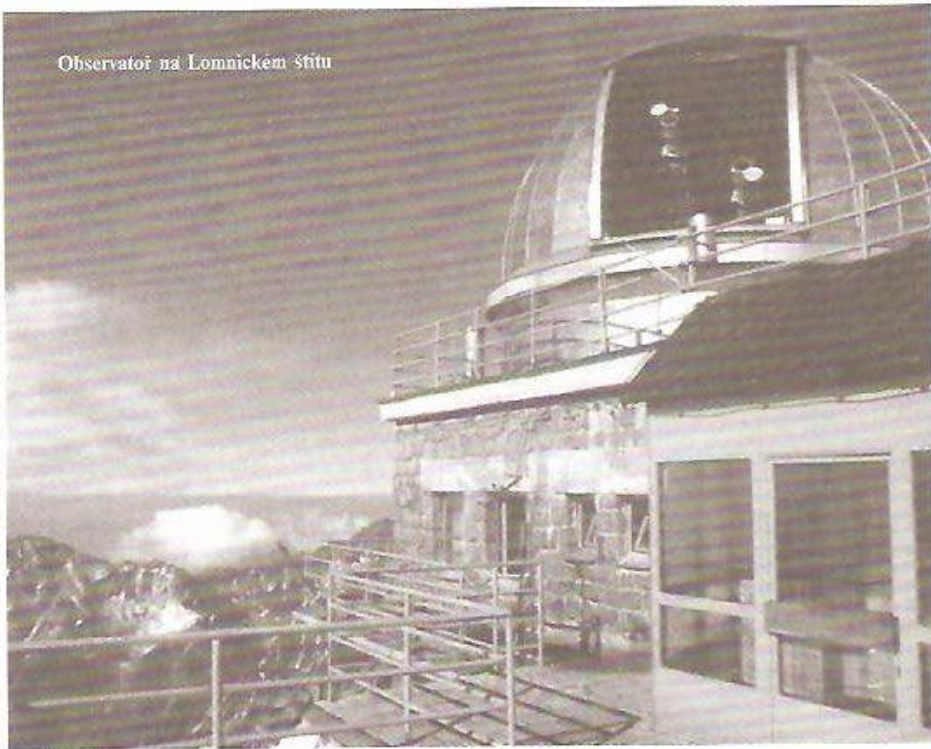
- Z astronomického hlediska nás čeká celá

řada zajímavých věcí, ale snad nic katastrofického. Jsou to jednak věci technické, ale i různé zajímavosti vědecké. Z těch prvních je například ukončení činnosti ruské stanice Mir, která si poctivě a dobře odsloužila nečekaně dlouhou dobu ve vesmíru, a kdyby nebylo nešťastné srážky se zásobovací lodí před třemi lety, zřejmě by vydržela ještě déle. Takže Mir bude naveden nad neobydlený prostor nad Pacifikem mezi Novým Zélandem a Austrálií a zřejmě se rozpadne na několik částí při průletu atmosférou.

* V lednu jsme už zaznamenali zatmění Měsíce, očekávají se ještě jiná "nebeská znamení" podobného druhu?

- Bude i jedno zatmění Slunce, ale bohužel viditelné jen v jižní Africe. Ostatní, jak říkáte znamení, o kterých víme dopředu, už budou běžné věci, jaké se střídají na obloze poměrně často. Letos snad bude zajímavý Mars, k němuž bude v březnu vyslána další sonda mimo dlouhodobý program. Zapřičinily to poslední výzkumy, které znovu otevřely diskusi o tom, že by i na této planetě voda měla být. Stopy totiž naznačují, že tam bylo hodně vody, že tam voda tekla, a dnes si vědci lámou hlavu nad tím, kam zmizela. Podle vysvětlení se rozpadla na kyslík a vodík a rozplynula, ale poslední objevy naznačují, že tam z ní ještě něco zůstalo pod povrchem. Navíc je tady jeden meteorit, který údajně spadl právě z Marsu, na němž byly nalezeny krystalky, jež mohl zanechat pouze živý organiz-

Observatoř na Lomnickém štítu

“ZABIJÁKY”

mus biologického původu. Zvýšenou pozornost si zaslouží i Jupiterovy měsíčky, které se dosud extra zajímavé nezdály, ale nedávno se ukázalo, že tři ze čtyř jsou pokryty vrstvou ledu. Měření ukazuje, že led na povrchu těchto měsíců má okolo minus 150 stupňů Celsia, ale naspodu pod ním by měla být snad i teplá voda. Čili by tam mohly být nějaké známky života, což by mohlo pomoci novým pohledům na vznik života na Zemi. A to už není otázka jen čistě astronomická...

* A co třeba zajímavé meteorické roje?

- O žádném, který by vybočoval z mezní normy, nevím. Mohou však vyvolat komplikace i jiné - jak říkáte - nebeské jevy, i když v našich končinách nejsou tak viditelné. Právě teď žijeme v období maxima sluneční činnosti, které se projevuje nejen zajímavými skvrnami na Slunci. Hmoty, která se při tom ze Slunce vyvrhne ven do prostoru, vyvolává na Zemi takzvané polární záře, viditelné v severských krajinách. Ale i magnetické bouřky, které mívají nedozírný dopad na energetické sítě, kde v dálkových vedeních vlivem indukce dochází často k rozsáhlým výpadkům elektřiny. Hovoří se i o vlivu na živé bytosti, ale zatím jej nikdo nedokázal potvrdit ani vyvrátit. Dělal se různé statistiky dopravních nehod, úmrtnosti na srdeční nemoci a podobně, ale nic prokazatelně nepřineslo. Avšak například letorosty na stromech kolisají přesně v rytmu sluneční periody, to je nepopíratelné. Údajně i ceny obilí na světových trzích kolisají v těchto jedenáctiletých intervalech. A prý je to vidět i na životě některých zvířat, například na kvalitě - a tím i na ceně - kožesin polárních zvířat. Ale to jsou všechno teorie, ze kterých se potom odvozuje i možný vliv na člověka.

* A na počasí?

- O vlivu na počasí toho víme ještě méně než o vlivu na lidi. Ale ještě bych se vrátil k objevům a směrům bádání. Určité i letos bude pokračovat výzkum s cílem najít další bytosti ve vesmíru. V posledních letech se objevily zprávy, že okolo některých hvězd cosi obíhá. Jenže se ukázalo, že to nejsou planety jako okolo našeho Sluníčka, ale že jde o objekty mnohem větší než je Jupiter jako největší planeta Sluneční soustavy a ve skutečnosti jsou to spíše malá Slunce. Známých je jich už asi 50, ale stále se hledají další, i když o nějakém kontaktu s jinými živými bytostmi zatím nemůže být řeči. Dnešní představa se však stále více blíží k tomu, že asi ve vesmíru nejsme sami. Spíše by bylo podivné, kdyby celý obrovský vesmír byl životem zastoupený jenom na této jediné malé naší planetě.

Jiří Výborný
Foto: autor a PR

Unikátní dokument rozhovorů Dominika Tataruky s Evou Štolbovou po několika samizdatových vydáních vyšel v knižní podobě s názvem Namlouvačky. Kromě toho, že přes 320 stranová reprezentativní publikace má původní obsah, je psaná česko - slovensky, což je raritou v dosavadní literatuře. Knihu za velkého zájmu veřejnosti začátkem letošního roku představili v Českém centru v Bratislavě za přítomnosti autorky Evy Štolbové z Prahy, zástupe vydavatelství Literárního informačního centra a kmotra, poslance a přítele D.Tataruky, Františka Mikloška. Byl to také důvod na rozhovor s Evou Štolbovou.

Jak jste se s Dominikem Tatarukou seznámila?

Byla jsem učitelkou českého jazyka a literatury. Můj syn Jan kamarádil se synem Ludvíka Vaculíka a přes něho se dostal k Tatarukové

Namlouvačky

samizdatové knize Psačky. Ta mě zaujala hned od začátku. Napadlo mě, že mu napíšu. Nikomu neznámému jsem předtím nepsala. Zdověřila jsem se s tím L.Vaculíkovi, ten mě podpořil, abych to udělala, že Dominik je osamocen, depresivní, pod dohledem Státní bezpečnosti a se zdravotními problémy. Na jednom setkání mi L.Vaculík podal listek, kde bylo napsáno Miškovka 16. Věděla jsem, že je to Dominikova adresa. Hned jsem mu napsala. Byl to rozbor díla a vyzva, že závidím té hrdince z Psaček.

Odepsal vám?

Uběhly čtyři měsíce - a nic jsem nedostala. Bylo mi tehdy 53 let a nedělala jsem si velké naděje, no chtěla jsem, aby se ozval. Jelikož dopis nepřicházel, myslila jsem si, že pan spisovatel je nafoukaný. Když jsem pak dopis dostala, byla jsem překvapená jeho vyznáním. Omlouval se, že byl v nemocnici na operaci. Zřejmě mu polichotilo, že dostal ode mě dopis.

Jaké bylo první setkání?

Vyměnili jsme si pět dopisů a neviděli se. Pamatuji si, že 16. srpna 1985 přijel do Prahy, kde měl hodné přátel mezi disidenty. StB si myslila, že přišel na nějakou protestní manifestaci, a tak ho zatkla a vrátila do Bratislavy. Proto jsme se nesetkali. Tak jsem se rozhodla, že za ním pojedou. Sedla jsem do auta a 23. srpna jsem stála před jeho domem. Přišel k vrátkům, odemkl je, objal mě a začala láska se vším, co k tomu patří. Potom jsem za ním jezdila každý víkend. V pátek po vyučování jsem sedla do auta a směřovala na Slovensko, a v neděli večer zase nazpět. Tři dny a dvě noci přes víkendy jsme byli spolu zavření v hotelu Záhorák v Malackách, v Trenčíně, s nádherným výhledem na skálu, a v jiných městech. S hezky vráskovitou tváří uměl pateticky zajímavě vyprávět. Mluvil o dětství, o sestřích, o Váhu a o různých jiných zážitcích. Když vykládal, jak uvařit nudle, začala jsem ho nahrávat. Tím vlastně začaly být naše rozhovory zaznamenávané na kazetách. Pro něj nebylo problémem mluvit v kuse 90 minut. A tak jsme do listopadu 1985, téměř za rok, nahráli 20 kazet.

Vy jste se ptala česky, on odpovídal slovensky? Dominik mluvil slovensky, ale občas bohe-

mizoval. Vždyť v Praze studoval a často se tam vracel. Čeština mu byla blízká, podobně jako mně slovenština. Já jsem jako pětileté děvčátko žila s otcem v Žilině, kde pracoval. Po vzniku slovenského státu ho vyhnali, a tak jsme se usadili ve Zlině. Přesto měl na Slovensko krásné vzpomínky tak jako já. Nejen kvůli nádherné přírodě, ale také pro krásu slovenského jazyka. Proto občas slovakizujuj. Můžu potvrdit, že

s Dominikem jsme si hodně rozuměli a byli jsme si moc blízcí. Někdy přišel do Prahy za mnou i za svou disidentskou skupinou. I tam jsme nahrávali naše rozhovory. Už tehdy jsme je volali namlouvačky.

Proč vůbec vznikly?

Tehdy se mu už těžko psalo. Plánoval vydat své paměti a toto bylo vhodným řešením. Prvních 120 stran jsem napsala v létě 1986 a na jednom srazu je dala Vaculíkovi na vydání, i Václavu Havlovi. Namlouvačky vyšly v roce 1988 ve vydavatelství Index, Společnost pro českou literaturu v Kolíně nad Rýnem, odkud byly dovezeny do Čech. Nebyly kompletní, proto jsem ráda, že po 14 letech tato kniha vyšla. Je ilustrovaná původními a doposud nepublikovanými fotografiemi Viktora Stoilova, na nichž zachytil i poslední měsíce Dominikova života.

Pavol Erdziak

1. Eva Štolbová, 2. Autogramiáda.

Foto: autor